

Rebut

1009

Conferència

LA LÒGICA DE LA UNIÓ ECONÒMICA I MONETÀRIA I L'EURO

Societat Catalana d'Economia
Institut d'Estudis Catalans

Carles A. Gasòliba

Barcelona, 28 de gener de 1997

LA LòGICA DE LA UNIÓ ECONÒMICA I MONETÀRIA I L'EURO

La lògica de la UEM i l'EURO es deriva del projecte polític del que en l'actualitat denominem la Unió Europea, i de la realitat econòmica inserida en aquest projecte que és el Mercat Interior Europeu. Constitueix, a més, l'expressió de la voluntat de donar a la Unió el pes que li correspon en l'àmbit internacional. El projecte d'una Unió política europea aparegut després de la Segona Guerra Mundial i que s'ha anat perfilant amb una sèrie d'Estats membres que han convingut a seguir un conjunt de normes comunes sobre la base del Tractat de la Unió Europea signat a Maastricht el 1992, té a hores d'ara, en l'àmbit econòmic, una fita clarament establerta d'aconseguir una Unió Econòmica i Monetària l'any 1999, amb una moneda única europea, l'EURO, d'utilització exclusiva en el seu àmbit a partir del juliol de l'any 2002.

L'objectiu d'una moneda única europea ja figurava en el plantejament original d'una Europa Unida, com fa constar Jean Monnet en les seves memòries, però el mètode adaptat "de les petites passes" la primera de les quals va ser la constitució de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer, segons els Tractat de París de 1951 i, posteriorment els de Roma de 1957 que estableixen el Mercat Comú i l'Euratom, ho ajornarien gairebé mig segle.

Malgrat la metodologia adoptada, no es va oblidar mai l'objectiu d'arribar a tenir una moneda única, que es va començar a sentir com a necessària per assegurar l'èxit de l'aplicació de les polítiques comunitàries, i ben especialment de la Política Agrícola

Comuna afectada per l'evolució inestable de les monedes durant la dècada dels seixanta. A la meitat d'aquesta dècada apareix -ja l'any 1965- una proposta que té per objectiu els canvis fixos, i que, incorporada a l'Informe Barre del 1968, va dur a fixar la Unió Econòmica i Monetària com un objectiu oficial de la Unió el 1969 a la Cimera realitzada sota presidència holandesa, donant el mandat al primer ministre de Luxemburg, Pierre Werner, en proposar un projecte per fer realitat la UEM l'any 1980, mandat que va donar lloc a l'Informe Werner del 1970, el precedent més clar de la situació present.

Està clar que l'Informe Werner no va arribar a ser aplicat arran de la inestabilitat monetària provocada per la flotació del dòlar el 1971 i la crisi del 1973, una inestabilitat que duraria pràcticament tota la dècada dels setanta, fins l'acord basat en l'entesa franco-alemanya de Giscard d'Estaing i Helmut Smith, fonamentada per la proposta del que aleshores era president de la Comissió, el britànic Roy Jenkins, i que va permetre d'establir l'any 1979 el Sistema Monetari Europeu, amb l'objectiu principal d'aconseguir el control i la reducció de la inflació i d'assegurar a la Comunitat Econòmica Europea una estabilitat monetària favorable als intercanvis, les inversions i el creixement econòmic.

El Sistema Monetari Europeu ha marcat la realitat de la CEE al llarg dels anys 80. L'ecu, expressió de la mitjana ponderada de les monedes incloses en la cistella de les monedes incorporades a l'SME, amb la banda de fluctuació del 2,25 % en relació amb el tipus central, esdevé una referència d'estabilitat en els mercats financers. Aquesta estabilitat ens queda demostrada en la reducció a la meitat de variabilitat dels tipus de canvi. D'altra banda, es constata que sense el balanç positiu que es va fer del funcionament de l'SME no tindríem avui el compromís de la UEM en el Tractat de la Unió.

La Comunitat Econòmica Europea va començar malament els vuitanta, amb una autèntica crisi d'identitat, però la segona meitat una nova situació la va capgirar. L'ampliació als nous Estats ibèrics, l'important creixement econòmic i el convenciment de la necessitat de dotar-se d'una nova dimensió per fer front a la competència japonesa i nord-americana van portar a l'Acta Única Europea, amb l'importantíssim compromís d'un Mercat Interior Europeu a data fixa, el 1992.

El bon comportament del procés, la molt favorable evolució econòmica, i la confiança política i les noves expectatives creades per l'Europa Occidental amb la desaparició de l'hegemonia soviètica simbolitzada amb la caiguda del mur de Berlín el 9 de novembre de 1989, varen portar la Comunitat Econòmica Europea al convenciment que era possible i necessari de dotar aquesta d'una nova i més ambiciosa dimensió, alhora política i econòmica, que és la que és continguda en el Tractat de la Unió Europea. En el vessant polític, es vol aprofundir més en l'actual procés de revisió que duu a terme la Conferència Intergovernamental, i en l'econòmic, cap a la Unió Econòmica i Monetària, que no és altra cosa que la incorporació al Tractat del Pla Delors aprovat en la Cimera del Consell Europeu de Madrid al juny de 1989, i en el qual es van adoptar les famoses tres fases vers la UEM i, alhora, es va incorporar la pesseta a l'SME.

La UEM i l'Euro responen, en conseqüència, a la vella aspiració política expressada per Monnet, "d'un govern, un parlament, un exèrcit i una moneda" per definir el darrer objectiu a assolir per a una Europa Unida. També ho és a nivell econòmic per fer plenament eficaç l'economia de la Unió en l'àmbit internacional un cop assolit, de manera prou satisfactòria, el Mercat Interior Europeu.

La Comissió Europea ha destacat recentment que es vol que l'Euro sigui una de les monedes més estables del món, que asseguri la Unió com un centre de decisió econòmica i política fort i equilibrat, que elimini un cost marginal en els intercanvis interns de la Unió, atès que els intercanvis comercials entre els Estats membres arriben al 60% del seu comerç total, i que donin una estabilitat financera i monetària a una realitat que s'ha vist seriosament amenaçada, com ho varen demostrar les fluctuacions monetàries dels anys 1992 i 1993. També es contempla com un factor d'estalvi que s'avalua entre el 0,3 i 0,4 per cent del PIB de la Unió (de 20 a 25 mil milions d'ecus anuals), la qual cosa no és negligible atès que el pressupost de la Unió no arriba a l'1,3 del PIB de la UE.

Evidentment, la UEM amb una moneda única gestionada sobre la base del Banc Central Europeu i el Sistema Europeu de Bancs Centrals, sota l'orientació d'una política econòmica i financera de la Unió, que implica la coordinació d'aquest àmbit i en els Estats membres respectius.

El Tractat de la Unió estableix que la UEM i la moneda única europea han de servir per a la promoció d'un progrés econòmic i social equilibrat i sostingut, que tingui com a principis rectors els preus establerts, les finances públiques i condicions monetàries sòlides, com també balança de pagaments estable.

És prou conegut -i, per tant, no hi insistiré- que, en el procés de constitució de la UEM, les condicions exigides a les economies dels Estats membres per pertànyer-hi, i la importància en la integració de l'article 109 J quan es parla de l'evolució de la tendència vers els objectius, de l'avaluació sobre la sostenibilitat que es pot fer en el moment de l'examen de les economies que

vulguin integrar-se en la UEM i l'Euro -examen que s'ha de fer abans del primer de juliol del 1998- i del complement dels acords a la Cimera de Dublín sobre els mecanismes que poden acordar els Governos dels Estats membres de la UEM quant a l'economia d'aquesta, mostra desviacions substancials sobre els objectius establerts, és a dir, l'anomenat pacte d'estabilitat que no era previst en el Tractat, però que respon a l'exigència alemanya d'assegurar precisament això, l'estabilitat de la UEM un cop establerta aquesta.

Tampoc no insistiré en els fonaments jurídics de la UEM ni en les condicions bàsiques per a l'establiment de la moneda única europea i els seus organismes i principis rectors perfectament establerts en el Tractat, amb l'única excepció de l'adopció del nom de l'Euro, nominació discutible, atesa la denominació d'"ECU" emprada en l'àmbit del Tractat.

Arribats en aquest punt, i atès el tractament que sobre aquesta qüestió ja es va fer en la sessió anterior, crec que fóra bo de fer avinent la proposta de l'IME sobre els principis que hauria de seguir el futur BCE en la seva gestió de la política única europea en la fase final de la UEM.

L'estratègia general de política monetària que haurà de seguir el futur BCE amb vista a assegurar l'establiment de preus. L'IME, després d'examinar cinc possibles estratègies, n'ha triat finalment dues, com a realitzables en les condicions que precisament convergiran l'any 1999: una primera estratègia d'objectius intermedis monetaris, i una segona estratègia directament adreçada al control de la inflació.

En la relació de destacar, o bé d'optar per aquestes dues, l'IME ho deixa a criteri del Consell de governadors del BCE, però entenc

que sigui quina sigui l'elecció, aquesta, haurà de preveure:

- una definició quantificada i objectiva específica controlable en relació amb l'objectiu final d'assegurar uns preus estables;
- una política d'informació de gran abast per al gran públic per part del Sistema Europeu de Bancs Centrals;
- la possibilitat d'avaluar els perills potencials sobre la futura estabilitat dels preus
- disponibilitat dels mitjans adequats per establir previsions en matèria d'inflació i altres variables econòmiques representatives de la zona Euro.

L'aplicació de la política monetària única pel SEBC

Per a aquesta finalitat el SEBC disposarà d'una sèrie d'instruments i procediments de política monetària que constituïran el seu àmbit d'actuació operativa. L'IME ha proposat els diversos instruments de política monetària de què hauria de disposar el SEBC, especialment tenir accés a operacions d'open market (quadre 1, pàg. 21, publicació de l'IME sobre la política monetària única en la tercera fase), en la qual es recomanen quatre tipus d'operacions diferents. Tenir accés a dues disponibilitats (deux facilités) permanents que permetin al SEBC de procedir a retirar líquidesa quotidianament. Existeix també la proposta del sistema de recursos obligatoris que la banca comercial dipositaria al SEBC.

Amb la finalitat de garantir la unitat de la política monetària i la igualtat de les condicions de competència en el conjunt de la zona Euro, l'IME ha definit tanmateix els criteris comuns d'elegibilitat

tant per als participants com per a les garanties utilitzades per aquests participants en l'àmbit en les seves operacions en el SEBC. El Tractat de la Unió estableix que totes les operacions de crèdit establertes pel SEBC han de comptar amb les garanties necessàries, per la qual cosa s'estableixen dues llistes, públiques i privades que resultaran elegibles en el conjunt de la zona Euro per a les operacions de refinançament del SEBC.

A més de les intervencions en el mercat de capitals, el SEBC tindrà la possibilitat d'intervenir en el mercat de divises.

Aquestes intervencions hauran de servir de suport al mecanisme de canvi establert per l'acord de l'SME II, establert amb la finalitat de regular les relacions de canvi i l'estabilitat monetària entre els Estats de la Unió incorporats a la UEM i la resta, o sia la relació coneguda entre "ins" i "pre-ins". Els principis inspirats en aquesta activitat amb vista a assegurar els objectius fixats seran els de prudència i eficàcia.

Els mecanismes complementaris per desenvolupar la política monetària única són bàsicament les estadístiques que cobreixin el conjunt de la zona Euro, el sistema de pagament transfronterer (TARGET) i que ha d'assegurar que els pagaments efectuats amb euros no presentin més dificultats o siguin tan senzills com si es tractés de pagaments domèstics en moneda pròpia. Aquest aspecte compta amb el suport de treballs anteriors de l'IME, i en l'actualitat els bancs centrals estableixen ja un mètode de càlcul comú amb la finalitat d'assegurar una atribució correcta dels costos de pagament i evitar una competència deslleial entre els bancs centrals i altres mitjans de pagament, per la qual cosa s'estableixen uns territoris en l'àmbit del sistema TARGET. Pel que fa a la regulació dels títols, s'assegura que cap liquidació es realitzarà sense les garanties suficients i irrevocables, i amb

aquesta fi el SEBC utilitzarà la mateixa llista de garanties elegibles proposades per a les operacions d'open market esmentades.

Un cop establertes aquestes bases per a la política monetària única i tenint en compte el compromís de resoldre la qüestió des de la validesa jurídica dels contactes amb monedes dels Estats membres de la UEM que vagin més enllà del 2002, constatarem de nou la fermesa del procés cap a la Unió Econòmica i Monetària i la moneda única europea, tal com ho estableix el Tractat i tal com s'ha anat perfilant precisament d'ençà de la seva entrada en vigor.

L'Euro, des d'Europa, com s'assenyala en el comunicat de la nostra Societat (IEC), es considera que ha arribat al moment de la veritat, existint una decidida voluntat política per fer-ho realitat, com ho fa palès el canceller Kohl en la seva destacada intervenció en el VI Congrés Europeu de Banca a Frankfurt el 22 de novembre de 1996, el qual va situar el projecte de la Unió Econòmica i Monetària en una dimensió clarament política, la de fer una Alemanya europea i no una Europa alemanya després de la Unificació i la caiguda de l'hegemonia soviètica en el Centre i l'Est d'Europa, i la mateixa desaparició de l'URSS, amb què es capgirava totalment l'escenari europeu on havia viscut i s'havia desenvolupat el que és ara la Unió Europea dels anys cinquanta fins ara.

Les manifestacions decidides del canceller Kohl davant de mil representants de la banca europea i internacional a Frankfurt, seu de l'Institut Monetari Europeu, no únicament varen tenir la dimensió del compromís polític del canceller alemany amb el projecte en vincular la seva trajectòria política personal amb el projecte de la realització de la UEM i l'Euro. També es varen relacionar directament amb els testaments polítics del president de la República Francesa, François Mitterrand, aleshores exercint

com a president del Consell Europeu, i del president sortint de la Comissió Europea, Jacques Delors, en la sessió plenària del Parlament Europeu a Estrasburg el mes de gener de 1995, en els quals la UEM i l'Euro no eren únicament el procés lògic de l'existència del Mercat Interior Europeu, la culminació en l'àrea econòmica del projecte d'Unió Europea, la garantia d'una presència reequilibradora del pes econòmic i comercial de la Unió Europea en els moments financers internacionals, l'expressió d'una de les formes més destacades de coordinació de política monetària a escala europea, sinó que era molt específicament la millor garantia, la més tangible i prospera de la dimensió política europea en el canvi de segle.

La Conferència Intergovernamental constituïda a Torí el mes de març de 1996, pretén una dimensió política més gran per a la Unió Europea seguint el mandat del Tractat de Maastricht. Hi ha unes àrees específiques: política de relacions exteriors i seguretat i defensa, política de justícia i interior, reforma institucional. Pels indicis que en tenim, les limitacions són moltes, els avenços escassos i les reserves per part dels Estats clares. Però no és el mateix en l'àmbit econòmic, en què el projecte de la UEM i l'Euro no resta sotmès a revisió, està clarament definit, els barems són clars i l'objectiu fixat en una data concreta, seguint un calendari igualment concret (pàg. 61, conferència d'ingrés, l'Euro).

Fa uns mesos vaig comentar els fonaments jurídics del procés i vaig destacar també que no hi havia cap posicionament polític al nivell vàlid per a la presa o modificació de les decisions que permetés pensar que existia una reorientació d'un compromís adquirit i reiterat en el més alt nivell de la presa de decisions del Consell Europeu. La situació present és la mateixa, enfortida a més per la incorporació al desembre passat de la lira al Sistema Monetari Europeu, l'acord de Dublín sobre el denominat pacte

d'estabilitat, i la reiteració dels Governos dels Estats membres, inclòs el britànic, d'orientar la seva política econòmica i monetària per complir les exigències establertes pel Tractat de la Unió.

És cert que les circumstàncies actuals no són evidentment les que es pensaven els qui varen adoptar el Pla Delors al juny de 1989 a Madrid, ni els que varen ratificar el Tractat de la Unió Europea a Maastricht el 1992. L'evolució de les economies de la Unió Europea ha estat menys favorable del que s'esperava i, de fet, únicament Luxemburg presenta una posició còmoda per qualificar-se per a la UEM i l'Euro, i és una situació ben migrada. Si l'evolució del creixement per a enguany no segueix les previsions, ens podem trobar en una situació ben delicada en el moment de l'examen que s'ha de fer cap a final del primer semestre del 1998.

Però m'agradaria insistir en el fet que la Unió Europea no és una zona de lliure canvi, ni un organisme internacional, ni una administració encarregada d'aplicar un determinat conveni o acord internacional, és un projecte polític amb capacitat decisòria plena en determinants àmbits i sobirania compartida en altres, en "un marc institucional únic per crear una ciutadania comuna", tot cercant la consolidació d'uns objectius que es consideren necessaris per assolir altres etapes que duguin a la plena integració europea.

Som a les portes del segle XXI, i el Vell Continent representa una part petita de la població mundial, però conserva molts valors i té un paper important en la geoestratègia mundial: és encara avui una potència econòmica comercial i tecnològica de primer ordre. El seu paper en l'estabilitat mundial és decisiu, i també en la cooperació, malgrat les seves mancances en certes àrees en conflicte.

En aquest tombant de segle i de mil.leni, té tres grans temes en la seva agenda: la realització de la UEM i l'Euro, la reforma i acceptació de la seva dimensió política sobre la base de la revisió del Tractat de Maastricht i l'ampliació que ens pot portar a la Unió Europea de 24 Estats membres o més. És possible que els ciutadans del Vell Continent, o una part important d'aquests 400 milions, potser l'any 2010 es considerin membres d'una sola comunitat, per treballar, per residir, per ensenyar, per aprendre, que competiran i alhora es comprometran en projectes comuns, com un ciutadà o ciutadana nord-americana d'Ohio o Nebraska, un ciutadà o ciutadana d'Holanda o Grècia ho haurien de fer de manera similar, i és obvi que un dels signes més clars d'aquest procés serà el que doni la possibilitat que l'any 2002 es pugui pagar el compte d'un restaurant o de la plaça amb el mateix euro a Vigo que a Dresden, o més endavant, a Glasgow que a Bratislava.

L'existència d'una moneda única, gestionada per un banc central europeu sota la direcció i coordinació d'una política econòmica i monetària igualment a escala europea, és una contribució decisiva essencial a la consolidació del projecte polític europeu, però també a la seva presència en l'economia internacional en un àmbit en el qual el 60 per cent dels intercanvis es realitzaran en dòlars en detriment del pes econòmic i comercial que la Unió Europea té en el món.

En el marc d'aquesta societat eminentment acadèmica, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, voldria dir que queda ben palès que, des d'una perspectiva estrictament acadèmica, tal vegada haguéssim pogut trobar una millor lògica per a la UEM i l'Euro, que els criteris de convergència econòmica es podien haver realitzat més, o cercar-ne uns altres, però sabem que en les ciències socials hi ha components diferents de difícil avaluació i efectes diferents dels que podem mesurar per a les ciències denominades

naturals més exactes.

En el procés descrit hi ha un pes molt destacat de la decisió política per enfortir el seu aspecte i dimensió més avançats, l'economia, la Unió Europea. Una Unió que es discuteix precisament si respon a un model potser obsolet després de la caiguda del mur de Berlín, o al contrari, que té totes les possibilitats després del 1989 per realitzar amb plenitud els seus objectius fundacionals. En el moment present, la voluntat política que predomina és fer viable aquesta realitat i, en el cas d'aquesta, o en el seu nucli dur, trobem precisament que el fet que existeixi la Unió Econòmica i Monetària i l'Euro és en aquesta dimensió on trobem, des del meu punt de vista, la raó última de la seva lògica.

Moltes gràcies.

Barcelona, gener de 1997